

Bures boahtin

Duopmostuollohálddaha ja erenomážit sámi foruma bealis, háliidan maiddá mun sávvat buresboahhtima seminárii. Dása mii leat illudan guhká.

Sámi dimenšuvdna riektvuogádagas lea dajaldat maid olus lea gullan. Muhto, maid mielddisbuktá dát duođalaččat. Leago beare rápmisátne vai leago duohta? Mo mii sáhtit váikkuhit vai dát duođai válde vuhtii daiguin geain lea dahkamuš áššiin gosa sámi vuogit bohtet oidnosii?

Justitiárius lea muittuhan Vuodđolága §108 stađa- ja dakko bokte duopmostuoluid geatnegasvuođa nannet ja ovdánahttit sámegeala, kultuvrra ja servodateallima. Dát galgá leat guovddážiis otna.

Daid maŋimus mánuin leamaš mus lohkanpermišuvdna, ja lean njulgen fuomášumi earet eará álgoálbmotvuogátvuođaide. Mun lean fuomášan daid hástalusaid mat dál lea boazodoalus, ja leamaš fárus boazolohkamis ja biebmamin bohccuid duoddaris. Mun lean maid ožžon oahpu mearrasámiid árgabeivviin.

Dat deháleamos vásáhus mii mus lei lea ahte eanáš eará riektesurggiid ektui, lea mis dán suorggis unnán vuodđodieđut duohta dilálašvuođa birra. Man láhkái sáhtta leat eahpesihkarvuotta almmolaš boazologuide? Maid mearkkaša ovttá orohaga guohtun vejolašvuođaide jos ránnjorohaga bohccot hui dávjá bohtet sin guvlui? Maid mearkkaša biepmán kulturdoaimmaide? Naba bivdoeari mearrádusat ja agálaš rievdeameit rámmaeavttuin mearrasámiide? Mo sáhttit mii duopmárat diehtit ahte mii jearrat daid rivttes gažaldagaid?

Otná beavvi váldeášši galgá leat rievttálaš aspeavtta birra, muhto mun dáhtun liikká čatnat muhtun sániid duohtavuhtii dainna doavvuin ahte lasihit diđolašvuođa dasa. Mii leat buohkat ovttá oavvilis dasa ahte rivttes láhkadieđa ferte geavahit rivttes duohtavuhtii jos galgá oážžut rivttes bohtosa.

Sámi áššiid rievttálaš rámmavuogádagas lea stuorát oassi internationála riektegáldut go mii dábbalaččat geavahat duopmostuoluin, ja dávjá konvenšuvnnat maid mii eat dovdda nu bures. Nugo oppasteaddji duopmárat galgat mii daid sáhttit gieđahallat, muhto oppalaš gelbbolašvuođalokten suorggis lea dárbbašlaš. Dát seminára lea jurddašuvvon veahkkin dasa. Mu oavvil Duopmostuolukommišuvnna árvalussii sámi vuogátvuođat dego suorgi muttolaš čiekŋudeapmin lea jierpmálaš. Sis- ja Nuorta Finnmárkku diggegoddi galgá leat dán suorggi resursa duopmostuollu, muhto dat eaktuda fágabire unnimusat dan sturrodagas nugo dál lea. Vejolaš ruovttoluottafievrrideapmi duopmostuolu refoarbma Finnmárkkus dađibahábut buvttiha maŋosmannama sámi riektesihkarvuhtii. Geaidnu ovddos lea nannet guktui diggegottiid ja Finnmárkku eananjuohkinrievtti, das maŋná buot duopmostuoluid sámi giellahálddašanguovlluin, nugo dat boahhte lánki dan barggus maid fertet dahkat sihkkarastit lasi máhtu sámi riektediliin buot riika duopmostuoluin áiggi mielde.

Mun lean ilus go olu advokáhtat servet otna dáppe. Nugo justitiárius namahii, de dis lea dehálaš rolla dáid áššiin.

Dainna duogážin de farga attán sáttasoappi viidáseappo oktii gi máhtta olu dilálašvuođa, láhkadieđa ja politihka mii guoská sámi dilálašvuhtii, namalassii sámediggepresideanta Silje Karine Muotka

Son áiggii sámediggepresideantan maŋná 2021 válgga ja ovddasta Norgga Sámiid Riikkasearvi. Dála áigodat lea su njealját Sámedikkis. Dássáži su áiggis presideantan lea Sámediggi earet eará bargan čuovvolemiin Alimusrievtti duomu Fosen- áššis.

Mii illudat sámediggepresideantta sáhkavurrui – leage buorre

På vegne av Domstoladministrasjonen og da spesielt samisk forum, velkommen.

Den samiske dimensjonen i rettsvesenet er et uttrykk som mange har hørt. Men, hva innebærer det egentlig? Er bare honnørord eller har det en realitet? Hvordan kan vi bidra til at dette faktisk tas på alvor blant alle som har befatning med saker der samiske aspekter kommer inn?

Justitiarius har minnet om Grunnloven § 108 om staten – og dermed domstolenes plikt til å sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv. Dette vil stå sentralt i dag.

De siste månedene har jeg hatt studiepermisjon, og rettet oppmerksomheten mot blant annet urfolksrettigheter. Jeg har fått et innblikk i de utfordringene som reindriften nå har, og jeg har vært med på reintelling og ut på vidda for å fóre. Jeg har også fått et innblikk i sjøsamenes hverdag.

Den viktigste erfaringen jeg tar med meg er at i motsetning til de fleste andre rettsområder, har vi på dette feltet liten bakgrunnskunnskap om faktiske forhold. Hvorfor kan det hefte usikkerhet ved offisielle reintall? Hva betyr det for et distrikts tilgang til beite at nabodistriktet gjentatte ganger har rein over på deres område? Hva gjør fóring med kulturutøvelsen? Hva med fastsettelse av kvoter og stadige endringer av rammebetingelser for sjøsamene? Hvordan kan vi som dommere være sikre på at vi stiller de rette spørsmålene?

Dagen i dag skal i hovedsak handle om det rettslige aspektet, men jeg ønsket likevel å knytte noen ord til faktum i et håp om å øke bevisstheten også rundt dette. Vi er jo alle enige om at rett jus må brukes på rett faktum for å få riktig resultat.

Det rettslige rammeverket for samiske saker har et større innslag av internasjonale rettskilder enn man normalt møter i domstolene, og gjerne konvensjoner vi ikke nødvendigvis er så familiære med. Som generalistdommere skal vi kunne håndtere det, men generell kompetanseheving er nødvendig på feltet. Dette seminaret er ment å bidra til det. Jeg mener videre at Domstolkommisjonens forslag om samiske rettigheter som et område for moderat spesialisering er klokt. Indre- og Østre Finnmark tingrett er ment å være en ressursdomstol på området, men det forutsetter et fagmiljø av minst den størrelsen som domstolen har i dag. En eventuell reversering av domstolsreformen i Finnmark vil dessverre innebære et tilbakeskritt for samisk rettssikkerhet. Veien å gå er å styrke begge tingrettene og jordskifteretten i Finnmark, deretter alle domstolene i det samiske språkforvaltningsområdet, som neste skritt i det arbeidet vi må gjøre for å sikre økt kunnskap om samiske rettsforhold i alle landets domstoler på sikt.

Jeg er glad for at mange advokater deltar i dag. Som justitiarius nevnte, spiller dere en viktig rolle i disse sakene.

Med dette som bakteppe, vil jeg snart gi stafettpinnen videre til en som kan mye om faktum, jus og politikk knyttet til samiske forhold, nemlig sametingspresident Silje Karine Muotka.

Hun tiltrådte som sametingspresident etter valget i 2021 og representerer Norgga Sámiid Riikkasearvi/Norske Samers Riksforbund. Inneværende periode er hennes fjerde på Sametinget. Så langt i hennes tid som president, har Sametinget blant annet arbeidet med oppfølging av Høyesteretts dom i Fosensaken.

Vi ser frem til sametingspresidentens innlegg – leage buorre.